

Tarihi Kentsel Peyzaj Unsuru Olarak Silüetin Korunmasına Yönelik Yönetim Planı Çalışmalarının İncelenmesi

Nuray Özkaraca Özalp*¹ ve Hicran Hanım Halaç²

¹ Siirt Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Siirt, Türkiye.

² Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Eskişehir, Türkiye.

AKİK ERİŞİM

*SORUMLU YAZAR

Nuray ÖZKARACA ÖZALP

ozkaracanuray@gmail.com

GELİŞ 19 Nisan 2025

KABUL 10 Aralık 2025

ATIF

Özkaraca Özalp, N. ve Halaç, H. H. (2025).

Tarihi kentsel peyzaj unsuru olarak silüetin

korunmasına yönelik yönetim planı

çalışmalarının incelenmesi. *Düzce*

Üniversitesi Orman Fakültesi Ormanlık

Dergisi, 21(2), 82-102.

<https://doi.org/10.58816/duzceod.1680115>

TELİF HAKKI

© 2025 Özkaraca Özalp ve Halaç. Bu, [Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir. Bu lisans, orijinal yazar(lar) ve kaynağa uygun şekilde atıfta bulunulması, lisansa bir bağlantı sağlanması ve yapılan değişikliklerin belirtilmesi koşuluyla, ticari olmayan amaçlarla herhangi bir ortam veya formatta kullanıma, paylaşmaya, uyarlamaya, dağıtmaya ve çoğaltmaya izin verir.

Geçmişten günümüze tarihi kentsel peyzajın öne çıkan unsurlarından biri olan silüetler ve kent imajları büyük ölçüde değişmiş ve tek tipleşen görünümeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu da kentlerin özgün kimliklerini koruma endişesini ve silüet tartışmalarını ortaya çıkarmıştır. Günümüzde dünyanın önde gelen kentleri arasında görülen birçok kent, özellikle de UNESCO DML'nde yer alan kentler, kimliklerinin bir parçası olarak silüetlerini korumak için çeşitli politikalar geliştirmiştir. Tarihi silüetlerin korunmasına yönelik tespit edilen politikalar ve silüet yönetimi çalışmaları; İstanbul/Tarihi Yarımada'nın "Silüet Master Planı", Londra'nın "Kentsel Görüntü Kontrolü Çerçevesi", Edinburgh'un "Silüet Çalışması", Floransa Tarihi Merkezi'nin koruma alanı "Tampon Bölgesi", Vancouver'ın "Vancouver Görünümleri", Bamberg'in "Görsel Alan Çalışması", Regensburg'un "Şehir Silüeti-Karakteristik Binalar ve Dokuları" ve ABD Kongre Binası'nın "Capitol Görünüm Koridorları"dır. Bu çalışmada korunan alanlara ilişkin tespit edilen silüet yönetimi çalışmaları sistematik olarak incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda silüetin korunmasına yönelik gerçekleştirilen politikaların ve çalışmaların ortak ve ayrılan özellikleri tespit edilmiş olup bundan sonra yapılacak silüet yönetimi çalışmalarına aday çerçeve önerisi oluşturulmuştur.

ANAHTAR KELİMELER

tarihi kentsel peyzaj, silüet, yönetim planı

Examination of Management Plan Studies for Preserving the Silhouette as a Historical Urban Landscape Element

Silhouettes and city images, one of the prominent elements of the historical urban landscape from past to present, have changed drastically and uniformized views have started to emerge. This has led to concerns about preserving cities' unique identities and silhouette debates. Today, many of the world's leading cities, especially those in the UNESCO DML, have developed various policies to protect their skylines as part of their identity. Identified policies and silhouette management studies for the protection of historic skylines; Istanbul/Historic Peninsula's "Silhouette Master Plan", London's "Urban Image Control Framework", Edinburgh's "Silhouette Study", Florence Historical Center's conservation area "Buffer Zone", Vancouver's "Vancouver Views", Bamberg's "Visual Field Study", Regensburg's "City Skyline - Characteristic Buildings and Textures" and the US Capitol's "Capitol View Corridors". In this study, the silhouette management studies on protected areas were systematically analyzed. As a result of the study, the common and distinguishing characteristics of policies and initiatives aimed at protecting the silhouette were identified, and a preliminary framework was developed to guide future silhouette management efforts.

KEYWORDS

historical urban landscape, silhouettes, management plan

1. GİRİŞ

Sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler, değişen ihtiyaçlar, nüfus artışı gibi etkenler tarihi çevrede yeni yapıların yapılmasını zorunlu kılmış ayrıca tarihi çevrelerin çeperinde yoğunlaşan yapılaşma baskısı (Çelebi ve Tuna, 2022) da birçok tarihi çevrede silüet sorunsalını ortaya çıkarmıştır. Tarihi çevrede yeni yapı sorunu, korumacılık olgusunun ortaya çıkışından bu yana tartışılan bir konu olmuştur (Arslan vd., 2020). Geçmişten günümüze kentlerin özgün dokularını göz ardı ederek gerçekleşen yeni yapılaşmalar, tarihi kentlerin silüetlerini bozarak (perdeleyerek veya fon oluşturarak) görünürlük kayıpları gibi önemli sorunları ve tekdüzeliğin egemen olduğu kentsel mekanları (Köylü, 2020) ortaya çıkarmıştır. Tarihi kentsel peyzajın öne çıkan unsurlarından biri olan silüetler ve özgün görünümler; sosyal, ekonomik ve politik yapılardaki değişimler doğrultusunda olumlu ya da olumsuz bir biçimde evrilmekte ve kümülatif bir gelişim süreci sergilemektedir (Özkaraca Özalp ve Halaç, 2024). Bu doğrultuda; tarihi çevrelerin özgün silüetlerinin korunabilmesi için yakın çevreleriyle birlikte kapsayıcı ve bütüncül bir koruma anlayışı ile sürdürülebilmesi gerekmektedir (Kaya Tanrıverdi ve Demir, 2015).

Bu kapsamda; UNESCO Genel Konferansı'nın 10 Kasım 2011'de yaptığı toplantıda kabul edilen ve 7 Mayıs 2012'de imzalanan "Tarihi Kentsel Peyzaja İlişkin Tavsiye Kararı (Historical Urban Landscape/HUL)" ile üye devletlere kent ve yerleşim yerlerindeki kültürel mirasın korunması ve yönetimini sürdürülebilir kentsel kalkınma politikaları ve uygulamalarıyla bütünleştirmeleri çağrısında bulunmaktadır (UNESCO, 2013). Tarihi kentsel peyzaj yaklaşımına göre koruma sadece korunan unsur ölçeğinde değil korunan unsur ve çevresiyle birlikte gerçekleşmesini gerektiren holistik bir anlayış gerektirmektedir. UNESCO tarafından 2005 yılında düzenlenen Viyana Memorandumu'nda, "Tarihi Kentsel Peyzaj" kavramı resmîyet kazanmış ve gelişen teknoloji, artan nüfus ile hızlı kentleşme gibi sorunlara çözüm üretmek amacıyla, tarihi alanların korunmasına yönelik "bütüncül yaklaşım" yöntemi önerilmiştir. Bu yaklaşım, kentsel miras alanlarında yapılı çevrenin korunmasını hedef alarak, tarihsel ve kültürel değerlerin sürdürülebilir bir biçimde muhafaza edilmesini amaçlamaktadır (Perihan ve Aşur, 2020). Dünya Miras Merkezi tarafından ICOMOS, ICCROM ve IUCN'nin katkılarıyla Mart 2013'te Hindistan'ın Agra kentinde düzenlenen WHC Uluslararası Dünya Mirası Görsel Bütünlük Uzman Toplantısı için hazırlanan arka plan belgesinde ise "görsel bütünlük" terimi "özellikle vistalar, panoramalar, bakış açıları ve silüetlerle ilgili olabilir" şeklinde tanımlanmıştır. Belgede görsel bütünlüğün "kültürel ve doğal Dünya Mirası alanlarının korunmasıyla ilgili olarak sıklıkla çok önemli bir unsur olarak kabul edildiği" belirtilmekte olup "görsel bütünlüğü" veya "önemli manzaraları" korumak için "tampon bölgelerin" planlanmasının kullanımı açıklanmaktadır (UNESCO, 2013).

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı Kentsel Tasarım Rehberleri'nde ise silüetin formların oluşturulmasında önde gelen girdilerden biri olması nedeniyle kent silüeti ve yüksek yapı politikası için Ek Rehberler hazırlanması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca "Etkin kentsel tasarım için özgün alanlarda; görsel analizler yapılarak manzara, panorama, silüet ilişkisi ve odaklar şematize edilmeli ve estetik kalite, estetik tatmine ilişkin değerler çıkarılarak ayrı bir ek paftada fotoğraflar yardımı ile gösterilmeli" gereklilikleri bulunmaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2016). Güçlü silüete sahip kentler için silüetin korunmasına yönelik yönetim planları hazırlanması ve bu planların yasal çerçevelerle koruma altına alınması gerekmektedir (Karakaya, 2013). Kentteki önemli kimlik mekânları ve noktalarıyla görsel ilişki kurulmalıdır. Bu nedenle silüet değerleri, silüet kalitesinin sürdürülebilirliği için kaybedilmemeli özellikle ortaya çıkarılarak (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2016) kaydedilmelidir. Tarihi ve kültürel değerleri yansıtan tarihi görünümlerin belirlenmesinin oldukça eskiye dayandığını söylemek mümkündür. Ming ve Qing Hanedanlıkları zamanında (13. ve 14. yüzyıl), Çin'deki her şehir veya kasaba, yerel karakteri en iyi yansıtan sekiz (veya bazen daha fazla) manzara sahnesini seçme

geleneğine sahipti; bu sahneler genellikle yerel halkın tercih ettiği ve popüler destinasyonlardı (Moggridge, 2010). Tarihi manzara ve özgün görünümlerin korunmasının uzun bir geçmişi olmakla birlikte tarihi silüetlerin yönetimine yönelik politika ve uygulamaların ise görece daha yakın dönemlerde gelişmeye başladığı bilinmektedir. 1970-1980'lerden itibaren korunan alanların yönetim planlarının hazırlanması ve yönetilmesi süreçlerinin önemi giderek artmakta ve yönetim planlarının hazırlanması süreçleri (Özüdoğru, 2016) dikkate alındığında silüet konusunun son yıllarda dikkat çektiği ve yönetim planlarına dahil edilmeye başlandığı söylenebilir. Bu doğrultuda; ulusal ve uluslararası ölçekte çeşitli koruma stratejileri ve yönetim planları geliştirilmiş olsa da bu politikaların bütüncül biçimde karşılaştırıldığı ve silüet yönetimine yönelik ortak bir metodolojik çerçeve önerildiği çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Literatürde bu alanda sınırlı sayıda çalışma bulunması farklı kentlerde uygulanan silüet koruma yaklaşımlarının kapsamını ve bunlar arasındaki benzerlik ile farklılıkları sistematik olarak ortaya koymayı gerekli kılmaktadır. Bu çalışmada; kentin karakter ve kimliğinin, tarihi kentsel peyzajının önemli bir bileşeni olarak özgün görünümlerin ve silüetlerin korunmasına yönelik gerçekleştirilen politikalar ve çalışmalar incelenmiş olup koruma alanında en çok tartışılan tarihi silüetlerin korunması konusuna sistematik bir bakış açısı sağlamak ve gelecek çalışmalara aday çerçeve önerisi sunmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, İstanbul, Londra, Edinburgh, Vancouver, Bamberg, Regensburg, Austin ve Floransa kentlerine ait silüet yönetimi çalışmaları içerik analizi yöntemiyle incelenmiş; bu inceleme sonucunda silüet yönetimi alanına yönelik ilk sistematik karşılaştırma sunulmuş ve alanda kullanılabilecek aday bir çerçevenin oluşturulmasına yönelik özgün katkılar sağlanmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırma yöntemi; veri toplama, analiz ve sentez aşamalarına dayanmaktadır. Veri toplama aşaması, korunan alanlara ilişkin silüet yönetimi çalışması bulunan yönetim planlarının erişimini kapsamaktadır. Silüet yönetimine ilişkin mevcut politikalara ve çalışmalara ulaşabilmek amacıyla literatürde en kapsayıcı nitelikte kullanılan “silüet/siluet”, “manzara” ve “görünüm” anahtar kelimeleri tercih edilmiştir. Bu kelimeler, konuyu doğrudan ifade etmeleri ve ulusal–uluslararası yazında yaygın biçimde karşılık bulmaları nedeniyle seçilmiştir. Taramanın kapsamını genişletmek amacıyla bu kelimelerin farklı dillerdeki karşılıkları (“skyline”, “silhouette”, “Stadtsilhouette” vb.) da arama sürecine dâhil edilmiştir. Ulusal bağlamda Türkiye’deki miraslara ait ulusal yönetim planlarına, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere ilgili 2 bakanlık web sitelerinden açık erişimli olarak ulaşılmıştır. Ulaşılan 41 adet yönetim planında gerçekleştirilen “silüet/siluet”, “manzara” ve “görünüm” anahtar kelimeleriyle sadece İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı’nda “Silüet Master Planı” adlı silüetin korunmasına dair özelleşmiş bir çalışmaya rastlanmıştır (Özkaraca Özalp ve Halaç, 2024).

Uluslararası bağlamdaki yönetim planlarına erişim sağlamak amacıyla ise UNESCO web sayfası kullanılmış ve belgeler bölümünde “yönetim planı” anahtar kelimesi ile arama yapılarak 232 belgeye erişim sağlanmıştır (UNESCO, 2025). Ulaşılan yönetim planları arasında “skyline” “silhouette” “Stadtsilhouette” gibi anahtar kelimeler ile tarihi silüetlerin korunmasına yönelik yönetim planlarında yer alan 5 çalışma (Londra’nın Kentsel Görüntü Kontrolü Çerçevesi, Edinburgh’un Silüet Çalışması, Bamberg’in Görsel Alan Çalışması, Regensburg Şehir Silüeti Çalışması ve Floransa’nın mevcut planlama sistemine dâhil edilen korunan bakış açıları) tespit edilmiştir. Bu çalışmaların dışında varlığından haberdar olunan 2 adet silüet yönetimi çalışması (Vancouver Görünüm Koruma İlkeleri ve Capitol Binası 30 Capitol Görünüm Koridoru çalışması) da veri toplama aşamasında dâhil edilmiştir. Bu çalışma kapsamında Türkiye’den yalnızca bir örnek, uluslararası bağlamdan ise yedi örnek tespit edilmiştir. Tespit edilen örneklerin sayısının sınırlı olması, bu araştırmanın önemli bir sınırlılığı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca silüet yönetimine ilişkin politika ve çalışmalara sınırlı düzeyde erişilebilmesi, silüetin tarihî kentsel peyzajın bir unsuru olarak literatürde yeterince ele alınmadığını ve bu alanda daha kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Tarihi silüetlerin korunmasına yönelik tespit edilen politikalar ve silüet yönetimi çalışmaları;

1. İstanbul Tarihi Yarımada için oluşturulan Silüet Master Planı (İstanbul Alan Yönetim Başkanlığı, 2018)
2. Londra'nın Kentsel Görüntü Kontrolü Çerçevesi (London View Management Framework) (Greater London Authority, 2012),
3. Edinburgh'un Silüet Çalışması (Skyline Study) (Edinburgh Planning Committee, 2007),
4. Vancouver Görünüm Koruma İlkeleri (City of Vancouver, 2024)
5. Bamberg'in Görsel Alan Çalışması (Sichtraumstudie) (Alberth, 2019),
6. Regensburg Şehir Silüeti Çalışması (Studie Stadtsilhouette) (City of Regensburg, 2010),
7. Capitol Binası 30 Capitol Görünüm Koridoru çalışması (Downtown Commission, 2007),
8. Floransa'nın mevcut planlama sistemine dâhil edilen korunan bakış açılarıdır (Bini, vd., 2015).

Tespit edilen politika ve silüet yönetimi çalışmalarındaki ortak ve farklı kriterleri/uygulamaları belirlemek amacıyla içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. İçerik analizi, yazılı veya sözlü ifadelerin sistematik biçimde kategorilere ayrılması ve bu kategorilerin kullanım sıklığının belirlenmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Simon ve Burstein, 1985; Alanka, 2024). İçerik analizi tümdengelim ve tümevarım olmak üzere iki biçimde uygulanmaktadır. Tümdengelimli analiz, mevcut teori ve modellerden hareketle genelden özele doğru ilerler ve var olan hipotezleri test etmeye yöneliktir. Tümevarımsal analiz ise literatürde yeterli teori veya model olmadığı durumlarda özelden genele giderek yeni kavram, kategori veya açıklamalar geliştirmeyi amaçlar (Güler vd., 2015). Bu çalışmada içerik analizinde kullanılan kategoriler, incelenen sekiz kente ait silüet yönetimi planlarının doküman analizi yoluyla kodlanması sonucunda tümevarım yaklaşımıyla oluşturulmuştur. Belgeler satır satır incelenmiş; tekrarlayan veya öne çıkan uygulamalar ve kavramsal vurgular ilk kodlar olarak belirlenmiştir. Bu kodların bir araya gelmesiyle "Bakı Noktaları", "Bakış Açılırları", "Bakış Konileri", "Ön/Geri Görünüm Alanlarının Tanımlanması", "Görsel Etki Değerlendirme Çalışmaları", "Bakış Açılırlarının Google Maps ile Entegrasyonu", "Bakı Noktalarında Bilgilendirici Tabela lar" ve "Mevcut Planlama Pratiğine Ek Bir Rehber/Kılavuz" gibi tekrar eden veya ilgi silüet yönetimi çalışmalarında öne çıkan temalar üst kategoriler hâline getirilmiştir. Dolayısıyla Çizelge 1'de yer alan kriterler önceden belirlenmiş değil, yönetim planlarında ortak olarak ortaya çıkan bulgular üzerinden sistematik biçimde türetilmiştir. Belirlenen kriterlere ilişkin terminolojik açıklamalar aşağıda sunulmuştur.

Bakı Noktaları: Tarihi dokularda vista olarak da ifade edilebilmektedir. Vista Noktası, kentin çarpıcı panoramasının ve silüetinin takdir edilebileceği seçilmiş seyir alanlarıdır. Vista noktaları görsel deneyimi ve ilgi alanlarını geliştirmektedir. Tarihi çekirdeğin içinde ya da dışında yer alabilecek manzara noktaları korunmalı, muhafaza edilmeli ve geliştirilmelidir (Özkaraca Özalp, 2024).

Bakış Açılırları: Silüetinin algılanması için belli bir uzaklık ve bakış açısı gerekmektedir. Bakış açısı, silüeti algılayabildiğimiz bakış noktası ve bakış noktasının coğrafi özellikleri (bakanın üzerinde bulunduğu coğrafya) ile bakılan nesnenin coğrafi konumu ile etkileşim halindedir (Akarsu, 2009). Bir şehir, bakış açısına ve bakış yönüne bağlı olarak sonsuz sayıda farklı silüete sahiptir (Güney vd., 2012).

Bakış Konileri: Bakı noktaları belirlendikten sonra bu bakı noktalarından manzaraya ulaşan görüş/bakış koridorları/konileri tanımlanmaktadır. Bakış Konileri, tarihi kentin tarihi ve mimarisıyla tutarlı, uyumlu binalar, sokak manzarası, açık alanlar ve doğal peyzajdan oluşan bir uzantıdır (HLURB, 2013).

Ön/Geri Görünüm Alanları: Öngörünüm, kentin etkin biçimde algılanan cepheleri olarak tanımlanır. Bu görünüm, arka plandan bağımsız değildir; arka planın yansıması öngörünümü doğrudan etkiler. Arka plandaki ilk katman "geri görünüm" olarak adlandırılır ve öngörünümü birincil

düzye de etkilediği için kent cephesini bozmayacak bir fon oluşturması beklenir (Karagüler ve Korgavuş, 2014).

Görsel Etki Değerlendirme: Korunan alanlarda yeni gelişme ve inőaat projelerinin miras değerlerinin görsel bileşenleri üzerindeki etkilerini analiz eden temel bir yöntemdir. Kültürel Miras Etki Değerlendirmesinin önemli bir parçası olan bu değerlendirme, projelerin bir alanın görsel peyzaj bütünlüğünü nasıl etkileyebileceğini sistematik biçimde ortaya koyar (Kou vd., 2024).

Bu çalışmada içerik analizi, mevcut politika ve planların hangi unsurları içerdiğini ortaya koymak ve gelecekte hazırlanabilecek silüet yönetim planlarında bulunması gereken ve dikkate alınabilecek temel kriterleri belirlemeye katkı sağlamak amacıyla uygulanmıştır. Ayrıca, politika ve silüet yönetimi çalışmalarının uygulandığı tarihî alanlarda özgün görünümlerin korunmasına ilişkin tarihsel süreç de ele alınmıőtır. Bu yaklaşım, silüet koruma uygulamalarının gelişim süreçlerinin daha kapsamlı bir biçimde anlaőılmasına katkı sağlamaktadır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, tespit edilen politika ve silüet yönetimi çalışmalarının içeriği sırasıyla (İstanbul, Londra, Edinburgh, Vancouver, Bamberg, Regensburg, Austin ve Floransa) açıklanmıőtır. Ayrıca silüet koruma uygulamalarının gelişim süreçlerinin daha kapsamlı bir biçimde anlaőılmasına sağlamak amacıyla politika ve silüet yönetimi çalışmalarının uygulandığı tarihî alanlarda özgün görünümlerin korunmasına ilişkin tarihsel süreç de aktarılmıştır.

3.1. İstanbul/Tarihi Yarımada Silüeti Koruma Politikaları ve Silüet Master Planı

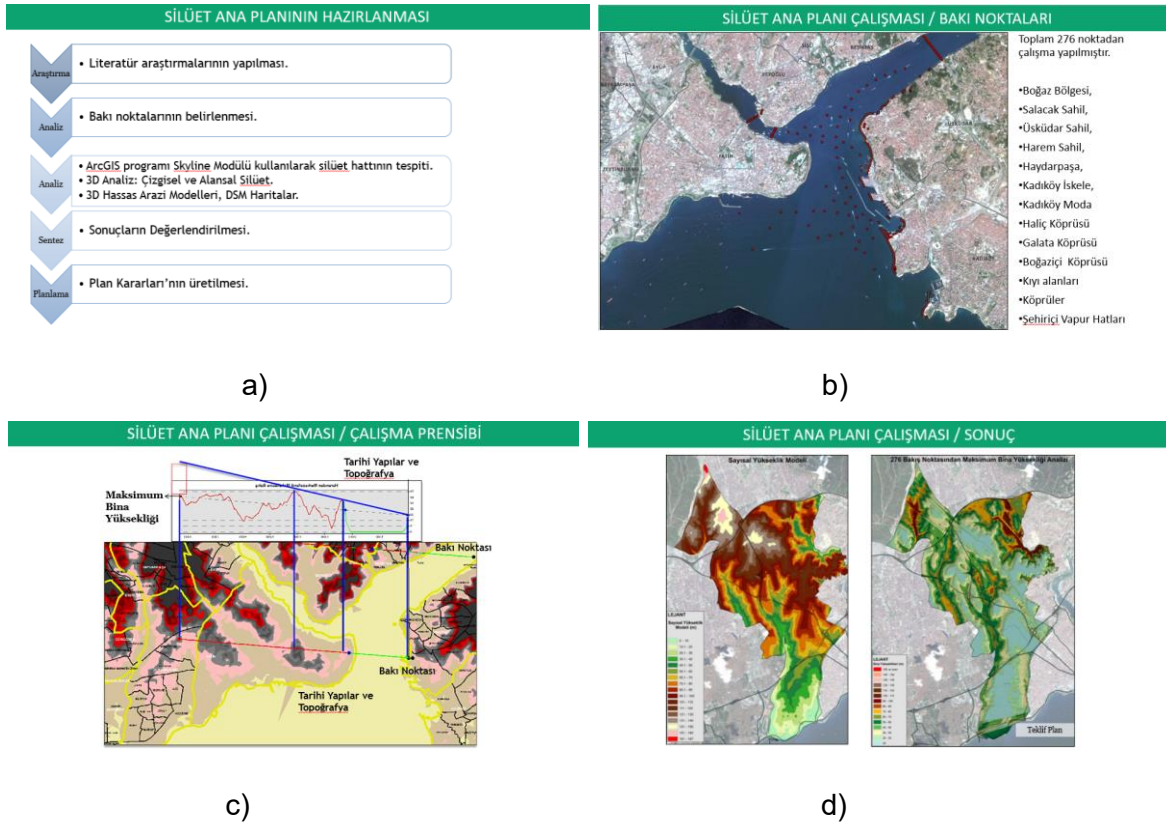
İstanbul için silüet koruma politikaları 1983 yılına dayanmaktadır. 1983 yılında yayımlanan Boğaziçi Kanunu; öngörünüm, geri görünüm ve etkilenme alanları aracılığıyla Boğaziçi silüetinin korunmasını hedeflemesi açısından önemli bir hukuki düzenleme olarak öne çıkmaktadır. Ancak, İstanbul'un topografik yapısının iki boyutlu planlama yaklaőımlarıyla yeterince temsil edilememesi, uygulamada çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Özellikle Kavacık Vadisi'nde yapılan yapılaőmanın, topografyanın etkisiyle silüetle bütünlüőmesi ve Ataőehir ile Ümraniye bölgelerinde inşa edilen yüksek binaların, Boğaziçi sırtlarının ardından görünmesi, kanunla korunması amaçlanan silüeti tehdit eder düzeye ulaőmıőtır. Son yıllarda, İstanbul silüeti özellikle Zeytinburnu'nda inşa edilen ve Tarihi Yarımada silüeti üzerindeki etkileri yoğun bir şekilde tartışılan 16-9 kuleleri ile yeniden gündeme gelmiőtir (Şekil 1).

Şekil 1. *Onaltı Dokuz İstanbul Kuleleri'nin Silüete Etkisi ve Sultanahmet Cami (İstanbul Alan Yönetim Başkanlığı, 2018)*

İstanbul'un benzersiz silüetinin korunması ve gelecek nesillere aktarılması amacıyla, 13 Ekim 2011 tarihli İBB Meclis kararıyla "İstanbul Silüet Ana Planı" hazırlanması kararlaőtırılmıő ve ilk adım olarak Şehir Planlama Müdürlüğü, Tarihi Yarımada silüetini etkileyecek bölgelerde yükseklik sınırlamaları

Şekil 3. İstanbul Tarihi Yarımada Silüet Master Planı; silüet ana planının a) bakı noktaları, b) hazırlanma aşamaları, c) çalışma prensibi ve d) 1. Etap çalışması yükseklik modelleri (İBB Şehir Planlama Şube Müdürlüğü, 06.04.2024)

İstanbul tarihi silüetine ilişkin mevcut politikalar ve Silüet Master Planı hakkında, bu çalışmanın sorumlu yazarı ile İstanbul Şehir Planlama Müdürlüğü arasında 2024 yılında gerçekleştirilen yazışmalar sonucunda elde edilen bilgi aşağıda sunulmaktadır (Şekil 3) (İstanbul Şehir Planlama Müdürlüğü, 04.06.2024);

“İstanbul Silüet Ana Planı 1. Etap çalışması; Bayrampaşa, Esenler, Gaziosmanpaşa, Zeytinburnu ilçe sınırlarının bütünü ve Eyüp ilçe sınırının bir kısmını kapsayacak şekilde hazırlanarak 2014 Ocak ayında İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisine iletilmiştir ancak söz konusu plan dosyası 2014 Haziran ayında alınan kararla iade edilmiştir. Dolayısıyla Müdürlüğümüz tarafından hazırlanan ve meclis kararı ile onaylanmış bir silüet planı bulunmamaktadır”.

İstanbul Şehir Planlama Müdürlüğü'nün 04.06.2024 tarihli yukarıdaki açıklamasından yola çıkarak İstanbul gibi yüksek yapı baskısının yoğun olduğu bir kentte resmi bir silüet planının olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum silüet yönetiminin tamamen mevcut imar planları ve kurul kararları üzerinden yürütüldüğü anlamına gelmekte olup silüeti korumaya yönelik kapsamlı ve uzun vadeli bir politika eksikliği olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu durum literatürde sıkça tartışılan “İstanbul’un silüetinin bozulması” sorununun nedenlerinden biri olarak da yorumlanabilir.

3.2. Londra Kentsel Görüntü Kontrolü Çerçevesi (London View Management Framework)

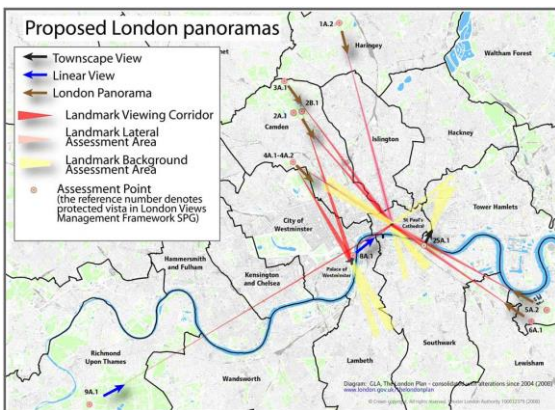
Londra'nın silüeti, ulusal ve uluslararası öneme sahip tarihi anıtlardan ve özellikle 1960'lardan bu yana savaş sonrası artış gösteren yapı üretimi sırasında inşa edilen yüksek binalardan oluşmaktadır. Günümüz Londra'sının farklı yükseklik ve yaşlardaki geleneksel, orta katlı ve yüksek, antik ve ultra modern binaları bir araya getiren önemli bir görsel kontrast şehri olduğu söylenebilir (Tavernor ve Gassner, 2010). Londra silüetinin düzenlenmesi, 19. yüzyılın sonundan itibaren yüksek katlı

yapıların çoğalmasına bağlı olarak ortaya çıkan uzun ve zorlu bir sürecin sonucudur (Şekil 4) (Appert ve Montes, 2015).

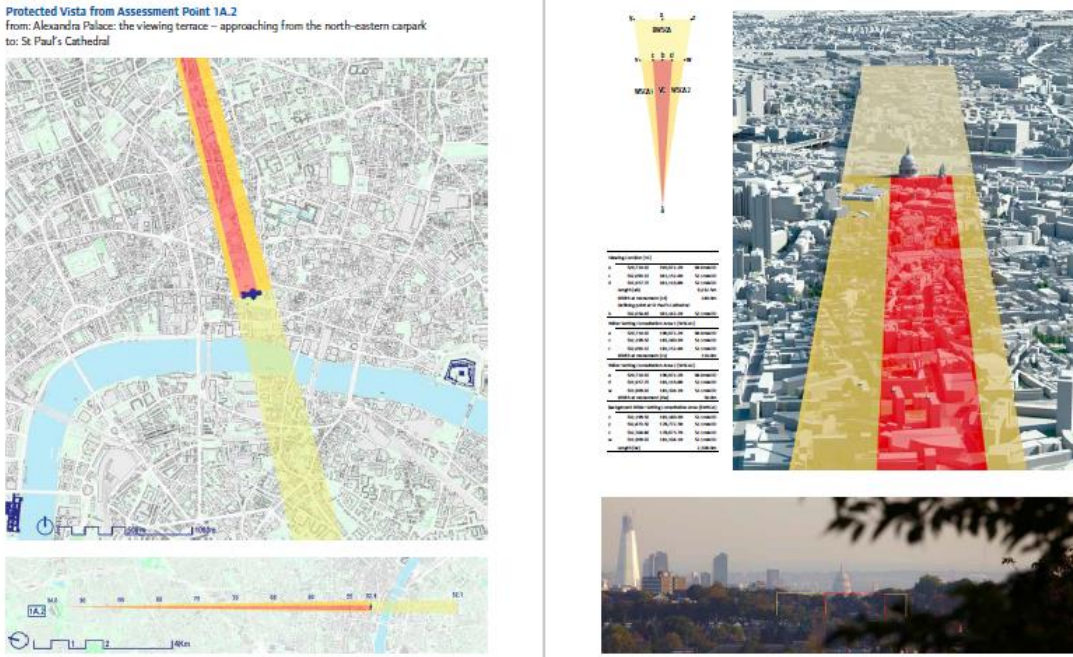

Şekil 4. World's End Estate'ten Londra merkezinin silüeti (Appert ve Montes, 2015)

Londra'nın silüeti, başlangıçta günışığını kullanma hakkına (1894 tarihli Bina Yasası) dayanarak şekillenirken kısa bir süre sonra St. Paul Katedrali'nin manzarasının korunması etrafında gelişmiştir. O dönemde amaç, yakın çevrede inşa edilen yapılara yükseklik kısıtlamaları getirerek katedralin Thames Nehri'nden görülen silüetini korumaktır. Fakat İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, yoğun bir yeniden inşaya ihtiyaç duyulduğu kabul edilmekle birlikte, Londra'nın merkezinde önerilen kuleler "ufuk çizgisini ve St. Paul Katedrali'nin birçok açıdan görünümünü temelden değiştirmiştir" (Simon, 1966). Birçok yüksek katlı proje, yasal belirsizlikler arasında onaylanmış ya da reddedilmiştir. Bu durum da tesadüfi bir silüetle sonuçlanmıştır (Appert ve Montes, 2015). 2007 yılında Londra'da, kent planlamasına ek olarak "Kentsel Görüntü Kontrolü Çerçevesi (London View Management Framework, LVMF)" adıyla bir rehber geliştirilmiştir. Bu rehber, tarihi noktaların korunmasını amaçlamakta olup belirli noktalardan alınan bakış açılarıyla silüetin ortaya konması, korunması, geliştirilmesi ve denetim altına alınmasını hedeflemektedir. Çerçeve, Thames Nehri gibi panoramik konumlar ve St. Paul Katedrali gibi simgesel yapıların anlaşılmasını engelleyen tüm yapılaşma biçimlerinden kaçınılmasını ve bu silüetlerin korunmasını amaçlamaktadır (Şekil 5 ve 6) (Greater London Authority, 2012).

Şekil 5. LVMF Londra panoramaları (Greater London Authority, 2012)

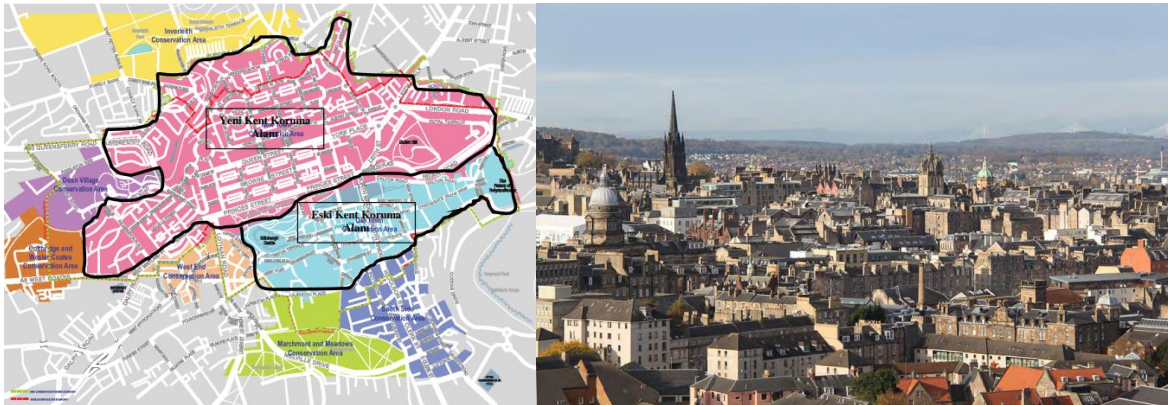

Şekil 6. LVMF korunan görünüm örneği (Greater London Authority, 2012)

LVMF, kentsel alandaki yüksek katlı yapı stratejilerini yönlendirmek amacıyla görüş noktaları, panoramik bölgeleri ve silüet hatları gibi çeşitli görüş yaklaşımlarını ortaya koymaktadır. Fakat önceki yıllarda Londra'daki yüksek bina sayısındaki artış ve korunan manzaraların geri döndürülemez şekilde değişmesi, Londra Görüntü Yönetimi Çerçevesi'nin yetersizliğini göstermektedir (Greater London Authority, 2012; Kloos, 2017). Birçok manzara yönetim planı, zaman içinde ve modern zamanlarda kentsel silüeti şekillendiren çok boyutlu faktörlerin belirlenmesinde etkisiz kalmakta ve dolayısıyla kentsel koruma ile çağdaş dürtüler arasında sürdürülebilir bir dengenin sağlanmasında yetersiz olarak değerlendirilmiştir (Mohseni vd., 2020).

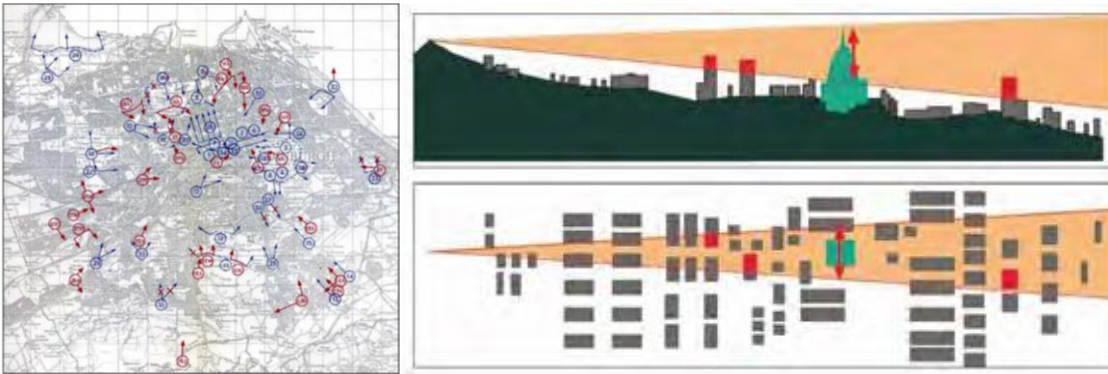
3.3. Edinburgh Silüet Çalışması (Skyline Study)

İskoçya'nın başkenti Edinburgh, 1437 yılından bu yana Orta çağ mimarisiyle tanınmaktadır (Graham vd., 1995). Şehir, eski kent (the old town) ve yeni kent (the new town) olarak iki ana bölüme ayrılmaktadır (Sutcliffe, 1980). Eski kent, tarihi yapısını ve silüetini koruyarak yeni yapılaşmalara kapalı tutulmuştur (Şekil 7). İstanbul'un tarihi yarımadasının aksine, Edinburgh'un eski kenti, Orta çağ yapılarının yeni konutlarla kaybolmadan başarılı bir şekilde korunmasını başarmış ve tarihi silüetinin bütünlüğü muhafaza edilmiştir (Parlett vd., 1995). Bu durum, kentsel estetik açısından başarılı bir şehir görünümünün oluşmasına zemin hazırlamıştır (Akyüz, 2016).

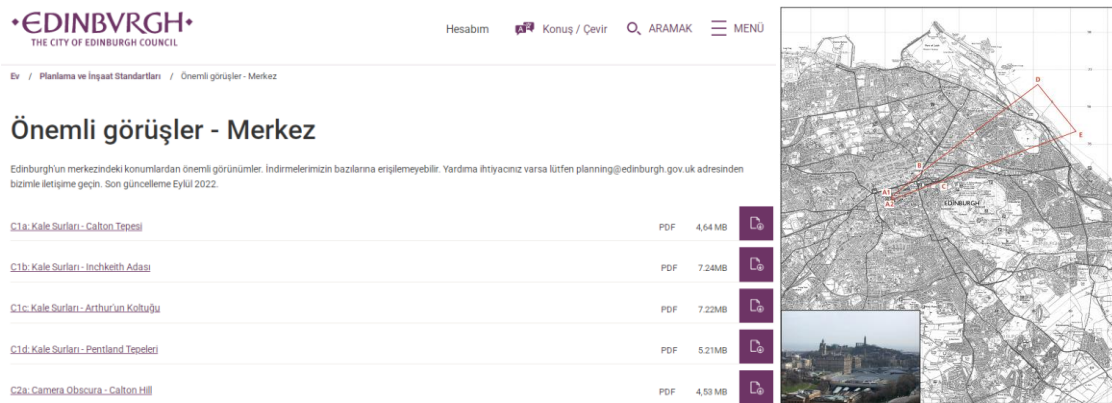

Şekil 7. Edinburgh eski kent (the old town) ve yeni kent (the new town) planı (Council, 1997)

Edinburgh, İskoç turizminin önemli bir bileşeni olup Eski Kenti, uluslararası öneme sahip cazibe merkezlerini içeren Birleşik Krallık'ın en önemli turistik yerlerinden biridir (Parlett vd., 1995). 1995 yılında Dünya Miras Listesi'ne dâhil edilen "Edinburgh'un Eski ve Yeni Şehirleri", kentsel koruma alanında Avrupa kent planlamasına yön veren bir örnek teşkil etmektedir. Edinburgh, estetik değerleri, iyi korunmuş yapıları ve zıt yerleşim alanlarını uyumlu bir şekilde birleştirerek benzersiz bir kent kimliği oluşturmuştur (Babal, 2019). 2007 yılında, kentsel tasarım kılavuzuna ek olarak "Silüet Çalışması" yapılmış ve bu kapsamda korunması gereken görünüm için bakı noktaları ve görüş açıları haritalandırılmıştır (Şekil 8) (Edinburgh Planning Committee, 2007). Bu çalışmada; Edinburgh silüeti, kentin karakteri ve kimliği açısından temel bir unsur olarak kabul edilmekte ve bu nedenle korunmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Çalışma, öncelikle kentin genelindeki önemli manzaraları belirleyerek, bu görünümü olumsuz etkileyebilecek potansiyel yapılaşmaların engellenmesine yönelik stratejiler geliştirmiştir. Sonuç olarak, kentsel görünümünün korunmasına yönelik, yasal zorunluluk taşımayan bir rehberlik çalışmasının temeli oluşturulmuştur (Şekil 9).

Şekil 8. Edinburgh korunan görünüm için bakı noktaları haritası ve Silüet Çalışması koni diyagramı (Edinburgh Planning Committee, 2007)

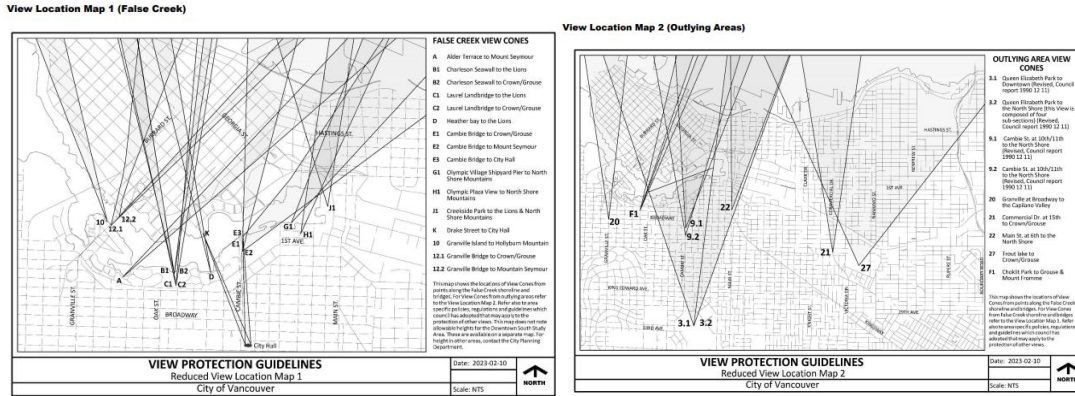

Şekil 9. Edinburgh Planlama ve Bina Standartları, planlama ve korumada Edinburgh silüeti ve manzaraları kılavuzu (The City of Edinburgh Council, 2025)

3.4. Vancouver Görünüm Koruma İlkeleri (View Protection Guidelines)

Vancouver şehri, North Shore Dağları'nın muhteşem fonunda yer almakta ve modern, kozmopolit bir şehir olarak uluslararası alanda bilinmektedir. İnsanlar şehirde ve deniz kıyısı boyunca hareket ettikçe, yoğun şehir merkezi silüetinin ötesindeki dağlara doğru uzanan manzaraları görmektedir. Vancouver'ın kültürel kimliğinin temelini oluşturan doğayla olan bağını hatırlatan bu manzaralar bazı önemli simge yapıların manzaralarıyla birlikte Vancouver'ı farklı kılan anlamlı bir aidiyet ve yer duygusuna katkıda bulunarak benzersiz kentsel kimliği güçlendirmektedir (City of Vancouver, 2024) (Şekil 11). 1978 ve 1979 yıllarında Vancouver şehrinde, halkın Vancouver'a yönelik hedeflerini

belirlemek için iki anket gerçekleştirilmiştir. Anketlerde kent sakinleri; kıyı şeridi, şehir merkezi ve Kuzey Sahili manzaralarının korunması üzerine en yüksek önceliklerini belirlemişlerdir. 1988'de şehir, halkın bakış açısını daha iyi anlamak için Vancouver Görünümleri (Vancouver Views) çalışmasına başlanmıştır. Çalışma, önerilen bir görüş koruma politikasıyla sonuçlanmış ve şehrin korunan görüş koridorları oluşturulmuştur. Vancouver kentinde, şehir genelinde koruma altına alınmış 27 adet görüş konisine sahip olup bu görüş koridorları doğrultusunda bina yükseklik bölgeleri tanımlanmıştır (Şekil 10).

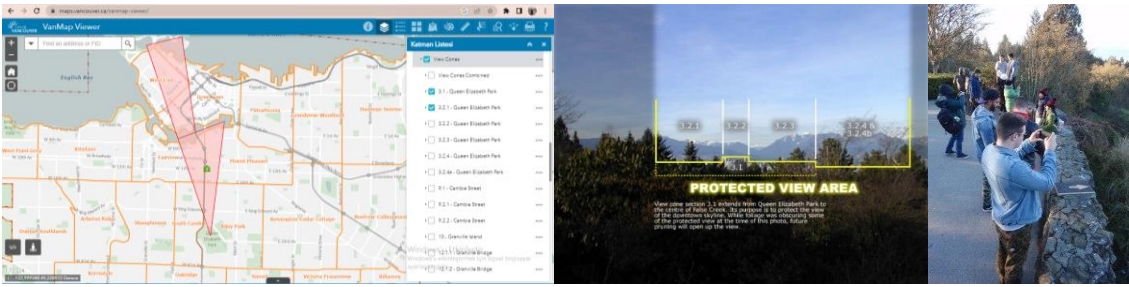

Şekil 10. 1989'da Vancouver Şehir Meclisi'nin North Shore dağları, Downtown silüeti ve çevredeki su kütlelerinin manzaralarını korumak için belirlediği 27 korumalı görüş konisi (City of Vancouver, 2024)

Vancouver kent silüetinin korunmasına yönelik olarak, geçmişten günümüze çeşitli çalışmalar ve politikalar geliştirilmiştir. Bu kapsamda; 1989 yılında Görünüm Koruma İlkeleri (View Protection Guidelines), 1997 yılında Vancouver Şehri Silüet Çalışması (Downtown Vancouver Skyline Study) ile Yüksek Binalar için Genel Politika (General Policy for Higher Buildings) ve 2010 yılında Tarihi Alan Yükseklik İncelemesi (Historic Area Height Review) gerçekleştirilmiştir. Ayrıca VanMap uygulaması ile korumalı görüş konilerinin kapsamını ve konumlarını, içeren bir harita tasarlanmış ve açık veri portalı olarak kullanıma sunulmuştur. VanMap, bir geliştirme alanının korunan görüş konisine uyumlu üç boyutlu kütle parametrelerini belirlemek için kullanılabilir GIS verilerini içermektedir (Şekil 12) (City of Vancouver, 2024). Buna ilave şehrin farklı yerlerindeki bakı noktalarında bilgilendirici tabelalar yerleştirilmiştir. Bu tabelalar, yalnızca bakı noktasını göstermek için değil; manzaranın neden değerli olduğunu, nasıl korunduğunu ve tarihsel arka planını anlamayı sağlayan bütüncül bir bilgilendirme aracı olarak değerlendirilmiştir (Şekil 11).

Şekil 11. Vancouver şehri, korumalı görünüm konisi örneği; a) şehrin farklı noktalarındaki bakı noktalarında konumlandırılan bilgilendirici tabelalar ve b) korunan dağ manzarası görünümü (City of Vancouver, 2024)

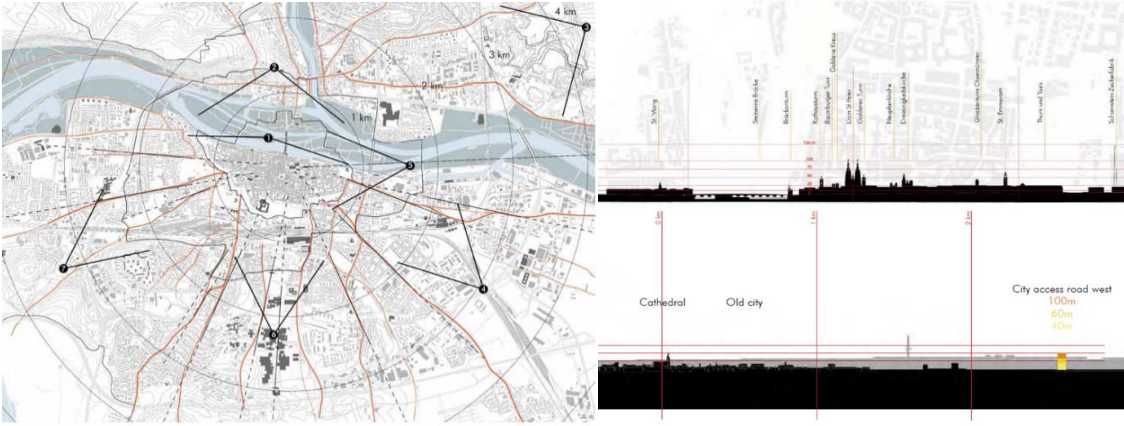
Şekil 12. Queen Elizabeth Park'ın tepesinden "Referans Noktası 3.2.1" görüş konisinin VanMap Wiewer görünümü ve Queen Elizabeth Park noktasındaki destinasyon görünümü (City of Vancouver, 2024)

2022 yılında, dağ manzarası konileri, gölgeleme ve düşük yoğunluklu konutlarla sınırlı imar gibi tüm yükseklik kısıtlamalarının, kentin gelişimini olumsuz etkilediği için kaldırılması söz konusu olmuş (Ian lus, 2022) ve bazı görüş konilerinin delinmesine izin verilmiştir. 2024 yılında Politika ve Stratejik Öncelikler Konsey Toplantısında ise birçok korunan görüş koridoru için yeniden tanımlama veya korunan kamusal görüş koridorları listesinden çıkarılması önerilmiştir (City of Vancouver, 2024). Yine de zamanla değişen kentsel bağlama yanıt olarak görüşler değişmiş olsa da erişilebilir kamusal alanlardan önemli manzaraları korumak, Vancouver'ın şehir inşasına yönelik yaklaşımının temel bir parçası olmaya devam ettiği söylenebilir.

3.5. Bamberg Görsel Alan Çalışması (Sichtraumstudie)

Bamberg'in eski kenti, Orta Çağ mimarisi ile Barok döneminin mimarisinin bir sentezi olan, eşsiz ve çok iyi korunmuş bir kentsel sanat eseridir. 11. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar uzanan çok sayıda anıtsal yapının yer aldığı tarihi kent manzarasında, tüm Avrupa'yı etkileyen mimarlık tarihinin önemli anları canlılığını korumaktadır. Bamberg'in tarihi kent manzarası, büyük ölçüde tipik ortaçağ kentinin ve bina yapısının karakteristik özelliklerinin yanı sıra geliştiği topografya ve peyzajın da özgün bir sonucudur. Bu nedenle, bu görsel bütünlüğünün korunması, Bamberg'in tarihi merkezinin yönetiminde kilit bir rol oynamaktadır. Bamberg'in eski kenti 1993 yılından itibaren UNESCO DML'nde bulunmakta olup bu nedenle görsel bütünlüğün korunması için DMA yönetim planının geliştirilmesinin bir parçası olarak bir Görsel Alan Çalışması gerçekleştirilmiştir. Dünya Mirası listesindeki Bamberg eski kentinin görünümünün görsel olarak algılanması için özellikle önemli olan temel görsel ilişkileri ve kent manzarasını karakterize eden unsurları kaydedilmiş ve belgelenmiştir. Bu doğrultuda; Görsel Alan Çalışması'nın metodolojisi, Dünya Miras Alanının mevcut fiziksel formunun görsel bir envanterine (şehir manzarasının hâlihazırda var olan durumlarının kapsamlı bir fotoğraf belgelemesine) dayandırılmıştır. Bu çalışma ile dünya mirasının korunması bağlamında özel önem taşıyan yaklaşık 50 görüntüleme alanı oluşturulmuştur (Şekil 13). Görsel Alan Çalışma ile Bamberg Katedrali, eski belediye binası veya St. Michael'in eski Benedictine manastırı gibi karakteristik tekil anıtlara özel önem verilmiştir. Ayrıca Bamberg şehir silüetinin, önemli yerler ve seyir noktalarıyla bağlantılı olarak algılanması ve etkisi tarihsel olarak incelenmiş ve günümüzün trafik yollarından şehre yaklaşırken izleyiciye sunulan ilgili görsel ilişkiler belgelenmiştir. Böylece Bamberg Dünya Mirasının kentsel ve bölgesel çevredeki mevcut deneyimini aydınlatılmıştır. Aynı zamanda, Bamberg şehir silüetinin biçimlendirici unsurlarının sembolik etkisi ile önemli görüntüleme durumlarının tarihi tasvirlerinin somut karşılaştırmaları, şehir alanının bazı kısımlarında mümkün kılınmaktadır (Alberth, 2019). Bamberg şehri için UNESCO, koruma ve yönetim gereklilikleri olarak görsel eksenler üzerine yapılacak bir çalışmanın tampon bölgenin genişletilmesine bir altlık olacağı ve bu çalışma ile oluşturulacak olan yönetim planının daha sürdürülebilir bir Yönetim Planı olacağını gibi önerilerde bulunmuştur (UNESCO, 2024).

Şekil 14. Regensburg bakı noktaları ve şehir silueti çalışması (City of Regensburg, 2010)

2010 yılında yapılması planlanan Ostenturm projesi (ofis gökdeleni), tarihi şehirden saygılı bir mesafede inşa edilmiş olsa da planlanmış bir gökdelenin Dünya Mirası alanı olarak korunan şehir manzarasıyla ne kadar uyumlu olacağı gibi önemli bir konuyu gündeme getirdi. Bu konu, şehir yönetiminin temsilcileri, kamu grupları ve kentsel planlama konularındaki diğer paydaşların katıldığı birkaç çalışmaya kapsayan bir söylemin parçası olarak tartışılmıştır. Bu görüşmelerin sonucunda, Şehir Manzarası ve Dünya Mirası Etki Çalışması ile planlama önerileri ve modellerini içeren bir rapor geliştirilmiştir. Durum analizlerine ve Regensburg (2005) kentsel geliştirme planına dayanarak şehir manzarasıyla uyumlu uygun yerler tanımlanmış ve kentsel geliştirme planlaması açısından misyon ifadelerinin türetilebileceği ilgili senaryolar geliştirilmiştir. Regensburg Katedrali'nden yaklaşık 3.200 m uzaklıkta, Dünya Mirası alanının çekirdek bölgesinin ve onu çevreleyen tampon bölgenin oldukça dışında inşa edilen Ostenturm projesi Şekil 15'te görülmektedir (Eisenlauer, 2025). Bu durum silüetin, koruma alan sınırlarının dışında kalmasının bir sonucudur. Diğer bir deyişle koruma alan sınırlarının belirlenmesinde üçüncü boyut etkisi göz ardı edildiği söylenebilir.

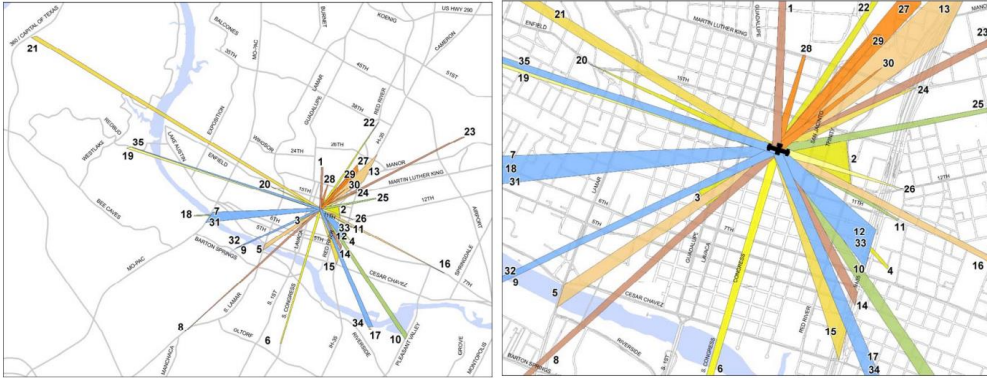

Şekil 15. Regensburg'da 108 metrelik Ostenturm projesi (Eisenlauer, 2025)

3.7. Capitol Görünüm Koridorları (Capitol View Corridors)

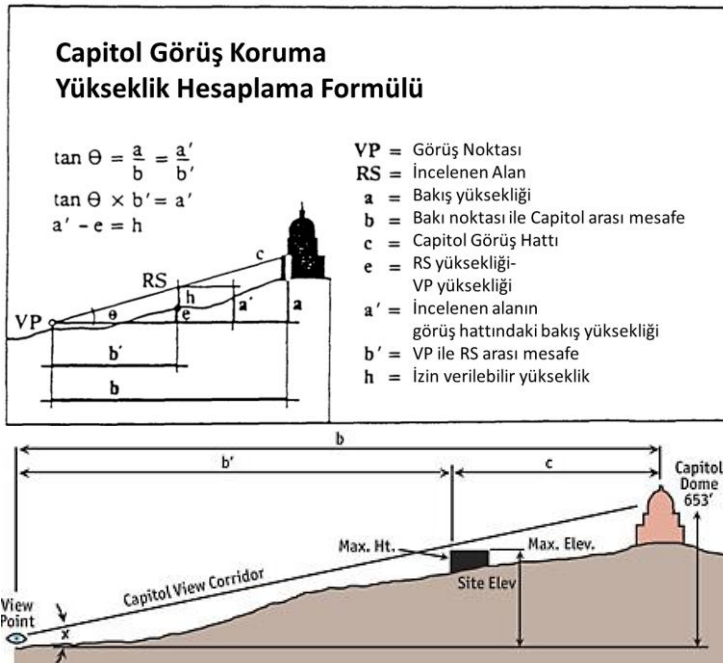
Capitol binasının Austin kent silüeti üzerindeki hâkimiyeti, tarihinin önemli bir parçası olup yapının kubbesi Austin şehri için bir semboldür. Austin Şehri Planlama Departmanı tarafından Şubat 1983'te bir Capitol Manzarası Koruma Çalışması (Capitol View Preservation Study) tamamlanmış ve kent konseyi tarafından kabul edilmiştir. Bu çalışmada Capitol Manzara Koridorlarının oluşturulması teşvik edilmiştir. İlk olarak 1985 yılında oluşturulan ve 2001'de yeniden düzenlenen Capitol Manzara Koridorları (Capitol View Corridors) ile Teksas Eyaleti Meclis Binası'nın kubbesini, yüksek binaların engellemesinden korumak diğer bir deyişle şehrin çeşitli noktalarından görünürlüğünün korunması amaçlanmıştır. Kültürel ve tarihi koruma kuruluşları tarafından desteklenen bu çalışması 35 görünüm

koridorunu içermekte ve Texas'taki (Austin) inşaatlara yasal kısıtlamalar getirmektedir (Şekil 16). Bu durum Austin şehir merkezinde yeni yüksek yapıların gelişme potansiyelini sınırladığı için eleştirilebilmektedir (Downtown Commission, 2007).

Şekil 16. Capitol binası için oluşturulan bakı noktaları ve görünüm koridorları (Downtown Commission, 2007).

Capitol Görünüm Koridorları, bir görüş noktasından bir çizgi parçasını Capitol kubbesinin tabanına bağlayan bir dörtgen olarak tanımlanmaktadır. Bu görüş koridorunu maskeleyecek ve dolayısıyla Capitol korunan manzarasını engelleyecek hiçbir yapının inşa edilmesine izin verilmemesi planlanmıştır. Koridorlardan 21'i yayaların görüşlerini korurken, 18'i araç görüşlerini karayollarından korumaktadır (bazı koridorlar her ikisini de korumaktadır) (Downtown Commission, 2007). Görsel 17'de Capitol'e ait bir görüş koridoru temsili yer almaktadır. Bu görüş koridoru, görüş noktasından uzanan veya Capitol kubbesinin tabanını işaret eden bir düzlem olarak aktarılmıştır. Kubbenin merkezi deniz seviyesinden 653 feet (yaklaşık 199 metre) yüksekliğindedir. Hiçbir yapının, Capitol manzaralı koridorun düzlemini aşmasına izin verilmemesi için bir yükseklik hesaplama formülü kullanılmıştır. Bu formül ile topografyadaki değişiklikler ve mesafe dikkate alınmış ve izin verilen yükseklik için formüldeki değişkenler kullanılmıştır. Belirli bir görüş koridoru, altındaki arazinin geliştirilebilirliği üzerindeki etkisi, düzlemin yüksekliği, genişliği ve koridorun geçtiği arazi ile ilgili olup değişiklikler içermektedir.

Şekil 17. Capitol binası ve tarihi kubbeyi korumaya yönelik oluşturulan yükseklik formülü (Davis, 1983) manzara koridoru (Downtown Commission, 2007).

3.8. Floransa'nın mevcut planlama sistemine dâhil edilen bakış açıları

UNESCO DML'nde bulunan Floransa tarihi kent merkezi etrafındaki tepelerin her tarafında toplam 62 bakış açısı belirlenmiş ve kartografik bir destek (1:10.000 ölçeği) üzerinde işaretlenmiştir (Şekil 18). Bu bakış açılarından 18'i (2'si çekirdek bölgenin içinde ve 16'sı çekirdek bölgenin dışında) UNESCO sahasının tampon bölgesinin tanımı açısından önemli olup silüetin yönetilmesi için faydalı olarak seçilmiştir. 18 bakış açısı yapısal plana dâhil edilmiş olup Şehir Planlama Yönetmeliği, şehir merkezi dışındaki alanlarda, "mevcut silüeti değiştiren dönüşüm müdahalelerinin, Yapısal Planda tanımlanan bakış açılarına atıfta bulunularak dâhil edilmesini gerektirmiştir (Bini vd., 2015).

Şekil 18. GIS sistemi (Google Earth) ile Floransa'nın Tarihi Kentsel Peyzaj duyarlılığının haritası ve Floransa silüeti (Bini vd., 2015)

Floransa Belediyesi Şehir Planlama Yönetmeliği (02.04.2015 tarihinde onaylanmıştır), Floransa Tarihi Merkezi dışında mevcut silüeti etkileyen dönüşüm müdahalelerinin, Belvedere noktaları referans alınarak doğru yerleştirme kontrollerine tabi tutulması gerektiğini öngörmektedir. Floransa Tarihi Merkezi'nin Tampon Bölgesi'nin tanımlanmasına yönelik analiz çalışmalarının bir parçası olarak, belediye idaresi, tarihi merkezin korunması için en önemli Belvedere bakış açılarının belirlendiği bir çıktı oluşturmuştur. Belvedere bakış açılarının ve karşılık gelen görsel eksenlerin tanımlanması, Dünya Mirası alanından ve alana doğru olan manzaraları korumak için silüeti kontrol etmeyi amaçlamaktadır.

3. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Tarihi silüetlerin korunmasına yönelik tespit edilen koruma politikaları ve silüet yönetimi çalışmaları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen bulgular, farklı kentlerde uygulanan silüet koruma yaklaşımlarının ortak bir çerçevede bulunduğunu, ancak bazı uygulamaların farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada silüetin korunmasındaki uygulamalar açığa çıkarılarak ortak ve farklı koruma yaklaşımları üzerinden değerlendirilmeler yapılmıştır. İncelenen sekiz kente (n: 8) ait koruma politikaları ve silüet yönetimi çalışmalarının içeriği değerlendirildiğinde aşağıdaki başlıkların öne çıktığı tespit edilmiştir:

- Bakı noktalarının tespit edilmesi (n: 8),

- Bakış açılarının tespit edilmesi (n: 7),
- Bakış konilerinin belirlenerek haritalama çalışmaları (n: 6),
- Bakış konilerinin ön görünüm ve geri görünüm alanların tanımlanması (n: 3),
- Görsel Etki Değerlendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi (n: 1),
- Bakış Açılarının Google Maps ile entegrasyonu (n: 3),
- Bakı noktalarında konumlandırılan bilgilendirici tabelalar (n: 1) ve
- Mevcut planlama pratiğine ek rehber oluşturma durumlarıdır (n: 7) (Çizelge 1).

Çizelge 1. Tarihi silüetlerin korunmasını ilişkin yapılan çalışmalar ve karşılaştırılması

Silüet Çalışması	Bakı Noktaları	Bakış Açıları	Bakış Konileri	Ön/Geri Görünüm Alanların Tanımlanması	Görsel Etki Değerlendirme Çalışmaları	Bakış Açılarının Google Maps ile Entegrasyonu	Bakı noktalarında bilgilendirici tabelalar	Mevcut Planlama Pratiğine Ek Bir Rehber/Kılavuz
1. Londra: Kentsel Görüntü Kontrolü Çerçevesi (Greater London Authority, 2012)	✓	✓	✓	✓	x	✓	x	✓
2. Edinburgh: Silüet Çalışması (Skyline Study) (Edinburgh Planning Committee, 2007)	✓	✓	✓	✓	x	x	x	✓
3. Vancouver: Görünüm Koruma İlkeleri, 1989 (View Protection Guidelines)	✓	✓	✓	x	x	✓	✓	✓
4. Bamberg: Görsel Alan Çalışması, 2010 (Sichtraumstudie) (Alberth, 2019)	✓	✓	✓	x	x	x	x	✓
5. Regensburg: Şehir Silüeti Çalışması, 2010 (Studie Stadtsilhouette) (City of Regensburg, 2010)	✓	✓	x	x	✓	x	x	✓
6. Floransa: Tarihi Kentsel Peyzaj duyarlılık haritası (Bini vd., 2015).	✓	✓	✓	x	x	✓	x	✓
7. Teksas: Capitol Görünüm Koridorları (Capitol View Corridors) (Downtown Commission, 2007).	✓	✓	✓	x	x	x	x	✓
8. İstanbul: Silüet Master Planı (İstanbul Alan Yönetim Başkanlığı, 2018)	✓	x	x	✓	x	x	x	x

X: mevcut değil, ✓: mevcut.

Korunan alanlara ilişkin incelenen silüet çalışmaları, farklı kentlerde geliştirilen yaklaşımların ortak eğilimlerini ve birbirinden ayrılan yönlerini açıkça ortaya koymaktadır. Tüm kentlerde silüet yönetiminin temel adımlarını bakı noktalarının ve bakış açılarının belirlenmesi oluşturmaktadır. Bununla birlikte, bakış konileri veya görüş koridorlarının planlanması ve harita üzerinde görselleştirilmesi, Regensburg ve İstanbul Tarihi Yarımada dışındaki tüm kentlerde uygulanmış; böylece silüetin hem mekânsal hem görsel bileşenleri somut bir planlama aracı hâline getirilmiştir. Londra, Edinburgh ve İstanbul kentlerindeki silüet çalışmalarında bakış konilerinin haritalanması ve bu konilere ilişkin ön ve arka görünüm alanlarının sınırlanması ise kentsel gelişimin silüet üzerindeki etkilerini kontrol altına alan daha ileri düzey bir koruma stratejisi olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca İstanbul, Edinburgh ve Austin kenti silüet çalışmalarında topografya dikkate alınarak bakış konileri üzerinden yeni müdahaleler için hesaplamaların yapıldığı dikkat çekmektedir. Bu hesaplamalar ile

topografyadaki değişiklikler ve mesafe dikkate alınarak izin verilen yüksekliklerin belirlenmesi sağlanmıştır. Dijital teknolojilerin kullanımı açısından değerlendirildiğinde ise tespit edilen bakış konilerinin Google Maps ile entegrasyonu, özellikle Londra, Floransa ve Vancouver örneklerinde dikkat çekmekte; bu uygulama ziyaretçinin turizm deneyimini güçlendirdiği gibi planlama belgelerinin şeffaflığını ve erişilebilirliğini artırmaktadır.

Uluslararası örnekler incelendiğinde, silüet çalışmalarının çoğunlukla ek bir rehber ya da kılavuz niteliğinde de olsa mevcut planlama süreçlerine dâhil edildiği görülmektedir. Ancak ulusal ölçekte ele alınan Tarihi Yarımada örneğinde bu durumun gerçekleşmediği dikkat çekmektedir. Silüet Master Planı'nın onaylanmaması, uluslararası örneklerde en azından sınırlı düzeyde sağlanan bu entegrasyonun İstanbul Tarihi Yarımada örneğinde oluşturulamadığını göstermektedir. Bu durum tarihi görünümlerin bütüncül bir yaklaşımla korunmasını güçleştirmekte ve planlama sürecinde belirgin bir boşluk yaratmaktadır.

Bu bulgular, kentlerin silüet yönetimine yönelik stratejilerini benzer ilkeler üzerinden yapılandırdığını, ancak kapsamı, teknik düzeyi ve dijital entegrasyon kullanımı bakımından farklılaştığını göstermektedir. Dolayısıyla, incelenen politikalar ve uygulamaların bütüncül olarak değerlendirilmesi, yönlendirici bir çerçeve sunmakla birlikte, kentlere özgü dinamikler doğrultusunda geliştirilmesi gereken yönlere de (topografya etkisi vb.) dikkat çekmektedir.

4. SONUÇ

Geçmişten günümüze benzersiz tarihi veya doğal manzaraların korunması için ekstra bir çerçeve ve kılavuz oluşturma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Özellikle Dünya Mirası alanları için kapsamlı bir görsel alan çalışması artık yönetim planının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Ancak bu tür çalışmaların mevcut planlama pratiğine ek rehberler olarak üretilmesi ve ağdaş gelişmeleri sınırladığı yönündeki eleştiriler doğrultusunda bazı görüş konilerinin delinmesine izin verilmesi, özellikle Londra ve Vancouver örneklerinde silüetlerin korunmasında yetersiz kalındığına dair tartışmaları gündeme getirmiştir. Dolayısıyla tarihi silüetlerin geri döndürülemez bir şekilde tahrip olmasının önüne geçebilmek için öncelikle silüet çalışmalarının rehber niteliğinden çıkarılıp bağlayıcı plan kararlarına dönüştürülmesi gereklilik arz etmektedir.

Bu alışma kapsamında incelenen ulusal ve uluslararası silüet yönetimi örnekleri, kentlerin silüetlerini korumaya yönelik politikalarının ortak bir çerçeveye sahip olmakla birlikte uygulama biçimleri, teknik araçları ve planlama süreçlerine entegrasyon düzeyleri açısından belirgin farklılıklar içerdiğini göstermektedir. Farklı ölçek ve karakterdeki kentlerde dahi bakı noktalarının ve bakış açılarının belirlenmesinin tüm silüet yönetimi yaklaşımlarının temel bileşenleri olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, bakış konilerinin ve görüş koridorlarının planlanarak harita üzerinde temsil edilmesi, bazı kentlerde silüet yönetimini daha ölçülebilir ve denetlenebilir bir çerçeveye taşımaktadır. Londra, Edinburgh ve İstanbul örneklerinde olduğu gibi, bakış konilerinin ön ve arka görünüm alanlarıyla birlikte sınırlandırılması, kentsel gelişimin silüet üzerindeki etkilerini kontrol etmeye yönelik daha gelişmiş bir strateji olarak değerlendirilmektedir. Benzer biçimde, topografyanın hesaplamalara dâhil edilmesi ve izin verilen yüksekliklerin buna göre belirlenmesi, özellikle karmaşık arazi yapısına sahip tarihi kentlerde silüet koruma politikalarının daha sağlam bir zemine oturtulmaya çalışıldığını göstermektedir.

Dijital teknolojilerin kullanımındaki farklılıklar da dikkat çekicidir. Londra, Floransa ve Vancouver gibi kentlerde bakış konilerinin dijital haritalarla entegre edilmesi, hem ziyaretçilerin kent deneyimini güçlendirmekte hem de planlama araçlarının şeffaflığı ve erişilebilirliğini artırmaktadır. Bu durum, silüet yönetiminin yalnızca teknik bir planlama meselesi olmadığını; aynı zamanda kent kimliğinin aktarımı ve kamusal farkındalık açısından da önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, incelenen tüm örneklerde silüet belgelerinin mevcut planlama pratiğine genellikle ek bir rehber

niteliğinde konumlandırılması, bu tür çalışmaların bağlayıcılık ve uygulama gücü açısından sınırlı kaldığını göstermektedir. Ulusal örnek olarak Tarihi Yarımada'da Silüet Master Planı'nının onaylanmamış olması da planlama süreçlerinde bütüncül bir silüet koruma yaklaşımının yerleşmesini zorlaştırmakta ve önemli bir yönetim boşluğuna işaret etmektedir.

Genel olarak, silüet yönetimi çalışmalarının ortak ilkeler etrafında şekillendiği; ancak her kentin kendi coğrafi, tarihi ve yönetsel dinamikleri doğrultusunda farklı derinlik ve kapsamda geliştirildiği görülmektedir. Bu nedenle, kentlere özgü koşulların dikkate alınması, dijital teknolojilerin daha etkin kullanılması ve silüet belgelerinin planlama sistemine daha güçlü bir biçimde entegre edilmesi; gelecekte silüet yönetim stratejilerinin güçlendirilmesi için temel gereklilikler olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak; elde edilen bilgiler doğrultusunda silüetin korunmasına yönelik gerçekleştirilen politikaların ve çalışmaların ortak ve ayrışan özellikleri tespit edilmiş olup bundan sonra yapılacak silüet yönetimi çalışmalarına aday bir çerçeve önerisi sunulmuştur.

Yazar Beyanları ve CRediT Roller

Çıkar çatışması yoktur. Etik kurul onayı gerekmemektedir. Çalışmada metin dil kontrolü amacıyla üretken yapay zekâ aracı kullanılmıştır. Veriler metin içinde mevcuttur.

Bu çalışma, 2. yazarın danışmanlığında 1. yazar tarafından Eskişehir Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı'nda tamamlanan "Tarihi çevrede silüet yönetimi için bir model önerisi: Konuralp örneği" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

Kavramsallaştırma: NÖÖ, HHH; Veri düzenleme: NÖÖ, HHH; Biçimsel çözümler: NÖÖ, HHH; Araştırma: NÖÖ; Yöntembilim: NÖÖ; Proje yürütümü: NÖÖ, HHH; Kaynaklar: NÖÖ; Görselleştirme: NÖÖ; Yazım-özgün taslak: NÖÖ; Yazım-gözden geçirme ve düzenleme: NÖÖ, HHH.

Teşekkür

Bu makalenin üretildiği doktora tez çalışması, TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı (BİDEB) 2211-Yurt İçi Lisansüstü Burs Programı kapsamında ve Eskişehir Teknik Üniversitesi BAP Komisyonu tarafından kabul edilen 23DRP070 numaralı proje kapsamında desteklenmiştir.

KAYNAKLAR

- Akarsu, T. (2009). *Tarihi yarımada silüetinin kent kimliğine etkilerinin Salacak-Harem- Haydarpaşa bölgesinde irdelenmesi* (Tez No. 238979) [Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Akyüz, E. (2016). Kentsel estetik: Edinburgh ve İstanbul örneği. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 7(1), 176-186.
- Alanka, D. (2024). Nitel bir araştırma yöntemi olarak içerik analizi: Teorik bir çerçeve. *Kronotop İletişim Dergisi*, 1(1), 64-84.
- Alberth, P. (2019). *Management plan for the UNESCO world heritage site "Town of Bamberg"*. City of Bamberg World Heritage Office.
- Appert, M. ve Montes, C. (2015). Skyscrapers and the redrawing of the London skyline: a case of territorialisation through landscape control. *Articulo- Journal of Urban Research*, 7.
- Arslan, H. D., Orhan, Ş. B. ve Dişli, G. (2020). Tarihi çevrede yeni yapı tasarımının müze işlevi özelinde değerlendirilmesi. *Art-E Sanat Dergisi*, 13(25), 71-101.
- Babal, B. N. (2019). *İstanbul silüetinin coğrafi etiketli görseller aracılığı ile değerlendirilmesi ve bakı noktalarının tespit edilmesi* (Tez No. 559454) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bini M., Capitanio C. ve Francini C. (2015.) *Buffer zone: L'area di rispetto per il sito UNESCO Centro Storico di Firenze*. Firenze: DIDA.
- City of Regensburg. (2010, 19 Mayıs). *Stadtsilhouette*. <https://tinyurl.com/mrhk4uks>
- City of Vancouver. (2024, 15 Nisan). *VanMap*. <https://tinyurl.com/umjnmfkt>

- Çelebi, A. G. ve Tuna, A. (2022). Tarihi çevrelerde yaşanan mekânsal değişim: Battalgazi (Eski Malatya) tarihi kent merkezi örneği. *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormanlık Dergisi*, 18(2), 353-372.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2016, 15 Nisan). *Kentsel tasarım rehberleri Cilt II*. <https://tinyurl.com/5n8tmwaj>
- Davis, D. R. (1983). *Austin municipal complex*. Austin: Texas Tech University.
- Downtown Commission. (2007). *Downtown development and capitol view corridors*. <https://tinyurl.com/39sy6ptb>
- Edinburgh Planning Committee. (2007). *Edinburgh skyline study: report on consultation*. The City Of Edinburgh Council.
- Eisenlauer, P. (2025, 13 Şubat). *Eisenlauer architektur & stadtplanung*. <https://tinyurl.com/37brzn7z>
- Graham, P., Fletcher, J. ve Cooper, C. (1995). The impact of tourism on the old town of Edinburg. *Tourism Manage*, 16, 355-360.
- Greater London Authority. (2012). *London View Management Framework: The London plan supplementary planning guidance*. Greater London Authority.
- Güler, A., Halicioğlu, M. B. ve Taşğın, A. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma: teorik çerçeve pratik öneriler-7 farklı nitel araştırma yaklaşımı-kalite ve etik hususlar*. Seçkin Yayıncılık.
- Güney, C., Girginkaya, S. A., Cagdas, G. ve Yavuz, S. (2012). Tailoring a geomodel for analyzing an urban skyline. *Landscape and Urban Planning*, 105(1-2), 160-173.
- Housing Land Use and Regulatory Board. (2013). *CLUP guidebook: A guide to comprehensive land use plan preparation*. <https://tinyurl.com/3tncyk5p>
- Ian, I. (2022). *Vancouver City Council abolishes view cones and housing roadblocks!* <https://tinyurl.com/5fypr27v>
- İstanbul Alan Yönetim Başkanlığı. (2018). *İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı*. <https://tinyurl.com/5n6tpbph>
- Karagüler, S. ve Korgavuş, B. (2014). Kent kimliğinin kent peyzajı üzerinde oluşturduğu etkiler, silüetler, görünüm ve dengeleri. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi Part C: Tasarım ve Teknoloji*, 2(2), 203-212.
- Karakaya, B. (2013). *Kentsel peyzaj-sürdürülebilirlik-kent silüeti: Edirne tarihi çekirdeği* (Tez No. 346467) [Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kaya Tanrıverdi, A. ve Demir, Z. (2015). Konuralp Arkeolojik Sit Alanlarındaki Değişim ve Sorunlar. *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormanlık Dergisi*, 11(2), 111-122.
- Kloos, M. (2017). Heritage impact assessments as an advanced tool for a sustainable management of cultural UNESCO World Heritage Sites: From theory to practice. *Going Beyond: Perceptions of Sustainability in Heritage Studies*, 2, 335-350.
- Kou H., Zhang L. ve Zhang S. (2024). Visual impact assessment method for cultural heritage: West Lake cultural landscape in Hangzhou, China. *Land*, 13(10), 1596.
- Köylü, P. (2020). Kent kimliği ve kent kimliğini oluşturan etmenler. D. Çelik ve K. Kayahan (Ed.) *Marka, kimlik, turizm ve Bartın kent kimliği çalıştayı* içinde (ss. 11-20). Bartın Üniversitesi Yayınları No: 35.
- Moggridge, H. (2010). Visual analysis: Tools for conservation of urban views during development. R. van Oers ve S. Haraguchi, (Ed.), *Managing historic cities* içinde (ss. 65-71).
- Mohseni, F., Weidner, S. ve Kloos, M. (2020). A historical analysis and the identification of driving forces behind the evolution of the urban macro skyline of Shiraz, Iran. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 10(4), 413-427.
- Özkaraca Özalp, N. (2024). *Tarihi çevrede silüet yönetimi için bir model önerisi: Konuralp örneği* (Tez No. 907574) [Doktora tezi, Eskişehir Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Özkaraca Özalp, N. ve Halaç, H. H. (2024). Tarihi çevrede korumanın üçüncü boyutu olarak silüet: Korunma sorunlarının medya perspektifinden incelenmesi. *GRID - Mimarlık Planlama ve Tasarım Dergisi*, 7(1), 1-35.
- Özudoğru, E. (2016). Korunan alanlarda yönetim modeline yönelik değerlendirmeler. *Memleket Siyaset Yönetim*, 10(23), 119-147.
- Parlett, G., Fletcher, J. ve Cooper, C. (1995). The impact of tourism on the Old Town of Edinburgh. *Tourism Management*, 16(5), 355-360.
- Perihan, M. ve Aşur, F. (2020). Tarihi kentsel peyzaj ve kent kimliği ilişkisi. *Kent Akademisi*, 13(1), 163-175.
- Simon RD. (1996). Skyscrapers and the New London skyline: 1945-1991. *The Electronic Journal of Architecture* 5(2). <https://tinyurl.com/mrxrkt9m>
- Simon, J. ve Burstein, P. (1985). *Basic research methods in social sciences*. Random Press.
- Sutcliffe, A. (1980). *The Rise of Modern Urban Planning 1800-1914*. Mansell, London.

- Tavernor, R. ve Gassner, G. (2010). Visual consequences of the plan: Managing London's changing skyline. *City, Culture and Society*, 1(2), 99-108.
- The City of Edinburgh Council. (2025) *Key views – centre*. <https://tinyurl.com/4vc22et8>
- UNESCO (2011). Recommendation on the historic urban landscape, including a glossary of definitions. *Records of the general conference 36th session, UNESCO, Paris, 25 October – 10 November, Volume 1 – Resolutions* içinde (ss. 50-55).
- UNESCO (2013). Background document for International World Heritage Expert Meeting on Visual Integrity 6 to 9 March 2013. Agra, India. <https://tinyurl.com/yaknurs6>
- UNESCO (2024). *Town of Bamberg*. <https://whc.unesco.org/en/list/624/>
- UNESCO (2025). *Management plan*. <https://tinyurl.com/mwv8tz5u>